

Mestersége kémiatanár – Endrész Gyöngyi

Bemutakozás

Endrész Gyöngyi a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem matematika-kémia szakos diplomájának megszerzése (1985) óta volt Alma Materében, a miskolci Földes Ferenc Gimnáziumban tanít.

Díjak, kitüntetések:

- Rátz Tanár Úr Életműdíj, 2014.
- MOL MesterM-díj, 2014.
- Bonis Bona - A Nemzet Tehetségeiért díj, 2013.
- MOL Tehetséggondozásért Díj, 2013.
- Miskolc város Pedagógiai Díja, 2006.
- Richter Gedeon Alapítvány kémia oktatásért díja, 2001.
- Szent-Györgyi Albert arany emlékérem, 2000.
- Miniszteri dicséret, a nemzetközi kémia olimpián eredményesen szereplő tanítványok miatt (2013, 2002, 2000, 1999.)
- Miniszteri kitüntetés, a kémia OKTV-re való eredményes felkészítésért (1998.)

Milyen diák volt? Voltak például csínytevései, kapott-e intőket?

Hagyományokat tisztelő, szabálykövető, kötelességtudó, szorgalmas és jól terhelhető diák voltam. Édesanyám mindig arra tanított, hogy a dolgainkat mindig a lehető legjobban csináljuk meg. Így aztán eléggé maximalista voltam, csak a jeles osztályzat volt számomra a megfelelő. Mentségemre szolgáljon, hogy a rossz jegyeket nem csak kapni nem szerettem, de adni sem. A gyenge dolgozatoktól ma is elkeseredem, és próbálok tenni ellene. Talán ez az oka annak, hogy még nem buktattam meg diákot, de elégséges záró osztályzatot is csak elvétve adtam. Az első rossz jegyemre egyébként mind a mai napig emlékszem. Alsóban „számosat” játszottunk. A 3-mal osztható, és a 3-at tartalmazó szá-

mokat ki kellett hagyni a felsorolásból. Már csak ketten voltunk versenyben, és én annyira koncentráltam a 3-mal való oszthatóságra, hogy bemondtam a 113-at. Így kaptam meg életem első közepesét. (Azért nem egyest, mert még csak 100-ig tanultuk addig a számokat.)

Tanárainknak bosszúságot leginkább azzal okoztam, hogy szerettem beszélni, beszélgetni, és véleményemet mindig el is akartam mondani. Általános iskolában így nem mindig ott ültem, ahol szerettem volna.

Órai csínytevéseim nemigen voltak, az órákon kívül viszont mindenben benne voltam. Szerettem játszani, mindig aktív közösségi ember voltam, szerettem szervezkedni, egyetemista koromban összesen 17 táborban voltam (ennek a nagy részét én szerveztem vagy vezettem). Ebből az egyikben állandó vitáink voltak a gazdasággal az átvett almák minőségét illetően. Miután az egyik napi munkánkért semmit nem fizettek, válaszul néhány fiú másnap egyetlen gyümölcsöt sem szedett le, viszont „meghámoztak” (vagyis körberágtak) egy teljes fányi almát. Bár táborvezetőként nem volt könnyű a munkaadóinkat lecsillapítani, ebben a csínytevésben szívesen részt vettem volna.

Intőt viszont kaptam. Igaz, a kollégiumban. Nagyon rövid volt a kimenő. Mivel elhúzódott az utolsó órák, és sokan voltak a menzán, azt gondoltam, nekem jár egy félóra szabadidő, ezért elkéstem a szilenciumról (kötelező tanulószoba – a mai kollégisták ezt a fogalmat szerencsére nem is ismerik). Hogy ez ne forduljon többet elő, ezért a barátnőmmel kitaláltuk és elfogadtattuk a „kiváló kollégista” címet. Természetesen mi voltunk az első ilyenek, és a szabad kimenő birtokában többet nem késtem el.

Miért választotta a tanári pályát? Miért éppen a kémia tantárgyat választotta? Volt-e az életében tanárpéldakép, aki nagy hatással volt önre?

Abban, hogy milyen tárgyakat szeretnék tanítani, voltak változások.

8 évig tanultam zongorázni, általános iskolában ezért zongoratanárnő szerettem volna lenni. A zongoraórák kedvéért arra is képes voltam, hogy harmadikos kisiskolásként hetente kétszer elgyalogoljak a szomszéd faluba, ahol egyébként egy nagyszerű tanárnő tartotta az órákat. Aztán többen csatlakoztak hozzám, így egy idő után az órák már nálunk, otthon voltak megtartva.

Középiskolában a magyar irodalom ejtett rabul. Mindkét alkalommal indultam is az OKTV-n, előtte a nyarakon pedig szorgalmasan írtam a pályamunkákat.

Az örök kedvenc viszont a matematika volt. Felső tagozaton nagyszerű tanárom volt, akinek imádtam az óráit. Precizitás, logikus magyarázatok, érdekes feladatok (bármikor kitalált egy éppen odavalót), temperamentum, jókedv, humor jellemezte a matekórákat. Kalina tanár úr nem elégedett meg azzal, hogy a falusi osztályban jól tanulok. Ő biztatott, hogy mérjem meg magam más környezetben is. Így 1 hónapig Zánkán jártam iskolába, utaztam a matekszakkörökre (Kis Matematikusok Baráti Köre) Miskolcra (akkor szerettem bele a Földes Gimnáziumba) és versenyekre. A nagy kedvenceim a „matematika délutánok” voltak, amit az akkor érettségi előtt álló diákok tartottak, ezzel segítve a felvételire való készülést. Nagyon tetszett az odaadásuk, ahogy velünk foglalkoztak, és nem csak a matematikafeladatok megoldásában segítettek. Ezt a szellemiséget vitték tovább később azok a volt tanítványaink (bár ők ezekről a foglalkozásokról nem is tudtak), akik az idén már 9. alkalommal szervezik meg a rendkívül színvonalas Dürer versenyt. A gimnáziumban hasonlóan nagyszerű tanárom volt, mint az általános iskolában. Vitéz Gáborné – mind a mai napig – szakmailag és emberileg is példaképem.

Az egyetemre jelentkezve a választható szakpárosítást – az akkori lehetőségeken belül – a matematika határozta meg. A kémia – amit az egyetemen tanultam meg és a tanítás során szerettem meg – a maga sokoldalúságával bár véletlen, de jó választásnak bizonyult. Általános iskolában az egyedüli kémia szakos tanárnő betegsége miatt gyakorlatilag nem is volt kémiaóráim, így a gimnáziumot óriási lemaradással kezdtem. Egy, az egyetemen hallott előadás miatt választottam tulajdonképpen a kémiát (akkor még 2.) szaktárgyként. A kémiában az „ébredésemet” az egyetemen Litkei tanár úrnak köszönhetem, akinek kiváló, élvezetes előadásai, nagyszerű jegyzete feltárta, megmutatta nekem a kémia szépségeit (azóta is a szerves kémia a kedvencem). Tetszett, hogy ez is egy matematikához hasonlóan logikus tantárgy, és hogy mennyi mindenre ad magyarázatot.

Abban viszont mindig biztos voltam, hogy tanítani szeretnék. Én egy nagyon kicsi, tokaj-hegyaljai sváb faluban, Rátkán nőttem fel, ahol a tanítóknak igen nagy ázsiójuk volt. (Egy faluban még mindig rang, ha valaki tanít.) Aztán amikor a Földesbe jártam, kollégistaként sokat tanultunk együtt diáktársaimmal, és ha nem értettek valamit, én magyaráztam el nekik. Rájöttem, hogy én ezt szívesen csinálom. Az számomra csak a diplomaosztón derült ki, hogy a tanári pályával édesanyám álmát is megvalósítom.

Milyen tervekkel vágott neki a pedagógusi pályának? Mennyiben valósultak meg ezek?

Én valóban a „pedagóguspályának” vágtam neki, számomra a tanítás volt mindig a legfontosabb. És az, hogy volt iskolám, tanárim elvárásának megfeleljek. Ez nem kis cél volt, hiszen a Földes Ferenc Gimnázium az ország egyik legjobb és legeredményesebb gimnáziuma, a ranglisták előkelő helyezetteje volt akkoriban. Azt, hogy én ott fogok tanítani, már gimnazista koromban tudtam. Amikor beadtam ugyanis az egyetemre a jelentkezési lapomat, igazgató úr behívatott, és azt mondta, hogy támogatja az elképzelésemet, és visszavár. (Aztán később azt is megtudtam, hogy az egyetemen rendszeresen érdeklődött rólam, a tanulmányaimról, vagyis figyelemmel kísért.) Életem egyik legizgalmasabb időszaka volt, amikor a volt tanítványból kolléga lett. Ugyan magasak voltak az elvárások, de volt tanárim nagyon sokat segítettek tanárrá válásom folyamatában azzal, hogy szakmai, pedagógiai, sőt élettapasztalataikat is átadták nekem. (Szükségem is volt rá, hiszen tanítottam mindkét tárgyat, sőt, rögtön egy 44 fős osztály osztályfőnöke is lettem.) Barzó Pálné kolléganőmnek különösen hálás vagyok a mentori tevékenységért! A Földes mindig híres volt a versenyeredményeiről, így hamar bekapcsolódtam a tehetség-gondozásba is. Sorozatos betegségek miatt a véletlennek volt köszönhető, hogy 1990-ben én lettem az iskolánkban az új kémia tagozatos tanár. Az, hogy a kezdők szerencséjének, óriási lelkesedésének vagy a rendkívüli képességű tanítványoknak köszönhető-e, nem tudom, de tény, hogy az első tagozatom az eddigi legeredményesebb csoportom (18-ból 7 fő volt legalább egyszer országos döntős, a legjobb eredményeik: Irinyi győzelem, OKTV 2. hely, olimpiai bronzérem és mindenki diplomás lett). Mellettük tanultam meg a „felsőbb szintű” kémiát. Mindazt, aminek az alapját az

egyetemen ugyan megtanultuk, de a gyakorlatban használni nem tudtuk. Versenyzőimmal oldottam meg először igazán nehéz és érdekes versenyfeladatokat, és sokszor voltak számomra is újak a laboratóriumi gyakorlatok. Az első tagozatosaimat sokan mások is követték az eredményes versenyzők sorában. Nekik köszönhetően a kémia tehetséggondozás terén azt hiszem, elmondhatom, hogy sikerült a célokat megvalósítani.

Milyen a „jó” gyerek?

Bizonyára vannak a „jó” gyerekek „irodalmi” ismérvei: pl. kötelességtudó, szorgalmas, a tanulásban motivált, de egyértelmű definíció erre biztosan nincsen (és nincs is rá szükség). Én azt tudom, hogy milyen gyereket szeretek tanítani. Szeretem az okos gyerekeket, mert élvezem a logikus, problémamegoldó gondolkodásmódjukat, és mert kérdéseiből én is sokat tanulok. Szeretem a „nem tudom, nem érdekel” gyerekeket, mert kihívás elé állítanak. Nem zavar, ha valaki „nagyszájú”, hiszen én is az vagyok. Nem zavar, ha csendes, hiszen nem lehetünk egyformák. Azt a gyereket szeretem, aki hatni tud rám: értelmi vagy érzelmi intelligenciájával, vagy valamilyen más képességével. A nekem „jó” diák egy kicsit olyan, mint Gombóc Artúrnak a csoki.

Mit gondol, mitől jó egy kémiaóra?

Erre viszont van saját definícióm. Egy kémia (vagy bármilyen más) óra akkor igazán jó, ha a tanár és a diák egyaránt várja a becsengetést, és nem örül a kicsengetésnek.

Van kedvenc anyaga vagy kedvenc kísérlete? Miért éppen az?

A kémia szeretete a szervessel kezdődött nálam, ez a „szerelem” azóta is tart. Azokat az anyagokat szeretem jobban, amelyek logikusak, vagy amelyeket érdekességekkel lehet „feldobni”, hétköznapi problémák, jelenségek értelmezésével lehet szemléltetni. Mivel a kémia folyamatosan fejlődik, új eredményeket produkál, a kedvenceim is változnak. Sokáig unalmasnak tartottam például a műanyagok témakörét. Amióta van vezető műanyag, és 30 nap alatt lebomlani képes PLA, azóta szívesen tanítom. Állandó kedvencem viszont a szerves vegyületek nevezéktana és az egyenletrendezés oxidációs számmal. Az oka pedig igencsak prózai: ezekből a témákból mindig

nagyon jó dolgozatokat írnak a diákok. Vagyis még mindig szeretem a jó jegyeket...

Kedvenc kísérletem több is van. Ezek persze a gyerekek kedvencei: kicsit mágikusak, vagy tűz- és robbanásveszélyesek (kék lombik, éghetetlen zsebkendő, alumínium jóddal való reakciója, lángfestés, durranógáz különbözőképpen kivitelezve).

Ha csak egyetlen (vagy néhány) kémiaórát tarthatna, arra milyen témát választana?

Az attól függ, mi az óra célja. Ha a gyerekek „elvarázsolása”, akkor biztosan kísérleteket mutatnék be. Ha már „elvarázsolott” diákok kívánságának szeretnék eleget tenni, akkor tanulókísérleteznék. (Szerencsére erre végre van alkalmam az új természettudományos laboratóriumunknak köszönhetően.) Ha bemutató órát kellene tartanom, vagy azt szemléltetni, hogyan lehet egy nehéznek tartott anyagot megtanítani, tévhiteket eloszlatni, akkor viszont a pH-számítást választanám.

Volt-e olyan pillanat vagy esemény a pályáján, amit különösen emlékezetesnek tart?

Szerencsére nagyon sok ilyen volt.

A legboldogabb pillanatok, amikor a diákjaim javaslatára megítélt díjakat vehettem át, vagy amikor az érettségi találkozókon hallom a tanítványok beszámolóit sikeres életükről. Persze az is nagyon jólesik, amikor köszönetet mondanak nekem. Van, aki a kémiatudásért, de van, aki a szigorúságomért, vagy éppen azért, mert bíztam benne. Az egyik kedvenc történetem, amikor egy nyáron a barackszedésnél egy iskolánkban érettségizett fiú (akit csak helyettesítések alkalmával tanítottam) és édesapja ahányszor csak kivittük a barackot az átvevőhöz, mindig ott voltak, és segítettek emelgetni a nehéz ládákat. Ez napokig tartott, és én azt sem tudtam, hogy mondjak köszönetet nekik. Aztán apuka elmesélte, hogy a fiát az egyetlen (amit sikeresen elvégzett) a szóbeli felvételin megkérdezték, ki volt a kémiatanára. Az én nevemet mondta, mire több kérdést nem tettek fel neki.

Jelenleg egy nagyon kedves csapat osztályfőnöke vagyok. Sohasem fogom elfelejteni azt az örömet, amit a diákigazgató-választás megnyerésekor éltünk át. Mint ahogyan megható karácsonyi ajándé-

kukat sem. (Kedvenc karácsonyi versemet – Ady Endre: Karácsonyi rege – mondták el, a felvételeket pedig szülőfalumban készítették.)

A legfelemelőbb esemény az életemben viszont egyértelműen a Rátz Tanár Úr Életműdíj átadási ünnepe volt. Csak azt sajnáltam, hogy édesanyám ezt már nem élhette meg.

Hogyan látja a kémiaoktatás jelenlegi helyzetét?

Természetesen örülnék annak, ha logikus, megtanítható keret-tervek alapján, jó tankönyvekre támaszkodva dolgozhatnánk. Ha a kiszámítható érettségi követelményrendszer teljesítéséhez megfelelő óraszám is rendelkezésre állna. Ha a törvényi változások jól előkészítettek és átgondoltak volnának. Ha a tanárok energiáit nem az anyagírások, minősítésekre és tanfelügyeleti látogatásokra való felkészülés emésztené fel. Ha volna tanárutánpótlás. Ha nagyobb volna a pedagógusok társadalmi és anyagi elismerése.

A sok gond közül én kettőt szeretnék kiemelni. A legfontosabb a diákok túlterheltsége. Sem az órák számát (egy tagozatos gimnazistának többnyire napi 8 tanórája van), sem pedig azok szerkezetét nem tartom megfelelőnek. Ezen sürgősen változtatni kellene. A másik, hogy nekünk is tudomásul kell vennünk, hogy „mást” és „másként” kell tanítanunk, miközben a gyerekek is változnak. Ne haragudjunk az internet- és mobilfüggő gyerekekre, nem rosszabbak ők, mint mi voltunk, csak mások.

Persze ha bemegyünk a tanterembe, úgyis az történik, amit mi akarunk, amit a lelkiismeretünk diktál. De ne felejtjük Öveges József gondolatait:

„Iskolai tudásunk egy része majdnem nyomtalanul eltűnik. De bennünk marad életünk végéig a kifejlett akarat, szellemünk ügyessége, a tervszerűség, fortélyosság, amivel bármikor harcolni tudunk értelmünk nehézsége ellen... Az a harcos, akinek megmarad fegyverzete, ereje, ügyessége, könnyű szívvel nyugszik bele a zsákmány elvesztésébe, mert szerzett és megmaradt tehetségeivel bármikor újhoz, értékesebbhez juthat.”

Mivel foglalkozik legszívesebben, amikor éppen nem dolgozik?

Nekem az a pihenés, amikor a tanév közbeni kevés szabadidőmet a családommal és a barátaimmal tölthetem. Együtt kirándulunk, mozi-

zunk, főzünk, kártyázunk. Nagyon szeretek utazni, erre persze inkább csak nyáron van alkalmam. Évközben viszont – az internet ebben remek eszköz – készülök az új élmények befogadására. Sok-sok úti cél szerepel még a bakancslistámon. Igyekszem figyelni arra is, hogy fizikummal is bírjam a terheket. A szauna, a jóga és az úszás van ebben segítségemre.

Mit tanácsolna a kezdő tanároknak, vagy azoknak, akik tanári pályára készülnek?

Azt üzenem nekik, hogy jó dolog tanárnak lenni, és nem hiába irigykednek ránk. No nem a hosszú nyári szünet miatt, hanem azért, mert tényleg a világ legszebb hivatása pedagógusnak lenni.

Milyen tervei vannak az elkövetkezendő évekre?

Magamról mindig azt gondoltam, hogy egy kötelességtudó, szabálykövető tanár vagyok, és „csak teszem a dolgom”. A kitüntetések, amiket az elmúlt években kaptam, nagyon megtisztelőek voltak, de zavarba is hoztak. Az öröm mellett mindig bennem volt a kétely: biztosan megérdemlem én ezt? A pozitív visszajelzések megerősítettek abban a hitemben, hogy az a legfontosabb egy tanár számára, ami a tanórán történik, és amit a diákokkal él meg. Tervem csupán annyi, hogy ne csak múltbéli, hanem jelenlegi és jövőbéli diákjaim is alkalmasnak tartsanak a MesterM-díjra.